

konce vyslyšel návrh na společný zpěvník [1578]. S luterské strany hleděl k zachování konfesijního míru Erazim Gliczer jako superintendent. V Poznani však byla shoda ohrožena agresivním vystupováním rozhodně luterských kazatelů Pavla Gericke a bývalého Bratra Enocha, kteří bouřili proti Sandoměřské dohodě a prohlašovali, že luterským jsou jesuité blíží než Bratři. Společný synod Bratří a luteránů v Poznani [1582] odsoudil jejich jednání, ale neumlčel je. Odtud rozumějme úsilí Turnovského, aby Jednota v Polsku ani v Čechách nezašla zcela do kalvinismu, což by gnésioluteránům bylo důvodem, že skutečně nemohou trvat ve spojení s ní.

PŘI VŠEM, co bylo třeba říci o tísní evangeliků v Polsku za krále Štěpána, znamenala jeho vláda ještě dobu pro ně celkem příznivou. Jednota i za těchto poměrů spíše ještě získávala. Úmrtím královým se situace zhoršila velmi patrně. Násilné vypálení reformovaného sboru v Krakově za interregna [1587] dalo evangelické šlechtě podnět k *úsilí o doplnění Varšavské konfederace* a korunovační přísahy jasným prováděcím nařízením. Katolická strana byla však již naplněna nesnášlivostí do té míry, že protestanté byli odmrštěni. Za krále byl zvolen švédský královský princ, po matce vnuk Žikmunda I. Jagellovce, *Žikmund III.* [1587–1632]. Ač Vasovec, byl odchován a zcela získán jesuity. Zatím co mohl při náboženské toleranci spojit království švédské s polským, stal se příčinou ostrého napětí a válek mezi oběma zeměmi. Přes korunovační přísahu, souhlasící s Varšavskou konfederací, byl zřejmě zajedno se stranou protireformační. R. 1591 se opakovaly násilnosti v Krakově a ve Vilně a král nezakročil, ačkoli se bouře vystupňovaly v loupeže a vraždy protestantů. Bylo zřejmě v plánu katolické hierarchie znemožnit evangelikům existenci ve velkých městech jako v kulturních střediscích a odsunout je na venkov. [Podobně byli evangelici předmětem útisku v moravských městech, v Brně, v Olomouci a v Opavě, ovšem s tím rozdílem, že v těchto městech zakročoval proti nim olomoucký biskup a císařská vláda, kdežto lid byl evangelický.] Protestantská šlechta, hlavně malopolská, odpo-

věděla na násilí *protestními sjezdy*, na nichž se ozývalo heslo branného odboje. Úzká rada dala s jistou váhavostí svolení k účasti bratrské šlechty na takové akci, nepodaří-li se všemožné kroky k pokoju. „Nepostačilo-li by to, odporu nezačínati, ale na jiné evangelíky pozor míti; oni jestliže by předse secundum leges regni [t. j. podle zákonů polského království] obhajující svobod, tyranství opřítí se slušně chtěli, jich neopouštěti“ [D 243]. Usmíření je zcela bratrské v důrazu na cestu pokoje, v zásadě nepodnikat z vlastní iniciativy nic proti vrchnosti a hledět raději ke skutečné jakés takés toleranci než k vymáhání zákonných záruk, i ve vědomí solidarity se spoluvyznavači a spoluohroženými. S touto cestou souhlasil i politický vůdce Bratří Ondřej Leszczyński, jenž tím způsobem skutečně dovedl Jednotu k jednat dočasně ulehčení.

K odboji nedošlo a akce protestantů na *zemském sněmu neměla úspěchu*, takže útočníci nabývali nové smělosti. B. Turnovský počítal již s možností ztráty ústředí Jednoty v Ostrorogu. R. 1593 byli Bratři ohroženi v Poznani, zatím však se nebezpečí zadrželo a celkové politické poměry přinesly okamžitou úlevu. Na čas zastavilo tehdy násilnosti usnesení sněmu, že královské a městské úřady jsou povinny trestat jejich původce a účastníky. Jesuité však pokračovali v polemikách, v nichž vydatně poukazovali k zásadě „či panství, toho náboženství“, praktikované přece i v zemích evangelických a v Polsku samém na panstvích protestantů, a citovali Bezova slova proti snášlivosti vůči antitrinitářům. Polská hierarchie usilovala o rozšíření revindikace na Západní [Královské] Prusy, zejména na města Toruň a Gdansk. V Polsku samém vyvíjela snahu postavit evangelíky mimo zákon popíráním platnosti jejich sňatků a pod. Vedle Malopolanů, i jinak v politice radikálnějších, hleděli Bratři a luteráni velkopolské i nadále k pokojné cestě. Jejich páni si slibovali úspěch od přátelského politického styku s katolíky, až i s biskupy, v otázkách mimocírkevních, neboť stále ještě měli určitý vliv svými úřady a svou zámožností. Úzká rada ostatně zadržovala z Čech i literární polemiky proti jesuitům a nedala svolení k publikaci připravené obrany, sepsané B. Turnovským již r. 1590.